

Štěpán Ivan Kovář

Místa astronomické vzdělanosti 1918–1945: Hvězdárna v Brandýse nad Labem

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 45 (2000), No. 2, 160–162

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/141031>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2000

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

L i t e r a t u r a

- [1] MANDL, P.: *Sledování solventnosti pojišťoven a matematické modelování*. Pojistné rozpravy X (1995), 52–67.
- [2] MANDL, P., ŠROLLER, V., VŠETULOVÁ, E.: *K problematice přechodu od zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla k pojištění povinně smluvnímu*. Pojistné rozpravy XII (1996), 19–27.
- [3] MANDL, P.: *Classical risk theory methods in dynamic solvency testing*. Trans. 26th International Congress of Actuaries, Birmingham 1998, Vol. 4, 233–244.
- [4] MAZUROVÁ, L.: *Risk reserve modelling with correlated aggregate claim amounts*. Trans. 26th International Congress of Actuaries, Birmingham 1998, Vol. 4, 245–254.
- [5] VŠETULOVÁ, E.: *Matematické modelování neživotních pojišťoven — aplikace na pojištění odpovědnosti provozovatelů motorových vozidel*. Disertační práce. MFF UK, Praha 1998.
- [6] ŠTÁSTKOVÁ, M.: *Zisk a riziko v neživotním pojištění*. Diplomová práce. MFF UK, Praha 2000.
- [7] MANDL, P., MAZUROVÁ, L.: *Matematické základy neživotního pojištění*. Matfyzpress, Praha 1999.
- [8] MANDL, P.: *Pojistně technická finanční analýza*. Matfyzpress, Praha 1999.
- [9] LEMAIRE, J.: *Borch's theorem: A historical survey of applications*. Risk, Information and Insurance (Loubergé, H. ed.), 15–40. Kluwer, Dordrecht 1991.
- [10] SCHNIEPER, R.: *Capital allocation and solvency testing*. SCOR Notes, January 1997, 49–104.
- [11] SCHNIEPER, R.: *Solvency testing*. Mitteilungen Schweiz. Aktuarvereinigung 1999, 11–45.
- [12] BALLING, J., LEVIN, A. M.: *Standards & Poor's property/casualty capital adequacy model*. www.insure.com 1997.

Místa astronomické vzdělanosti 1918–1945

Hvězdárna v Brandýse nad Labem

Štěpán Ivan Kovář, Praha

Nad poklidnou řekou Labem, nedaleko od náměstí v Brandýse nad Labem, se nachází 350 let stará hospodářská usedlost rodiny Bečvářů. Na zahradě nevelkého hospodářství postavil v roce 1927 Antonín Bečvář malou observatoř, spojenou s meteorologickou stanicí, která díky jeho neteři paní Lidě Dvořákové ještě dodnes pracuje.

ŠTĚPÁN IVAN KOVÁŘ (1976) je studentem Stavební fakulty ČVUT v Praze.

K uskutečnění stavebního plánu přispěli členové Brandýského astronomického spolku, kteří se rozhodli dr. Bečvářovi pomoci postavit hvězdárnu vlastními silami. A tak se po řadu dnů stali řemeslníky mnoha profesí. Z jejich nadšené práce vznikl bílý domek rozměru 4 m × 5 m s třemi okny a temnou komorou. Na rovné střeše byla instalována kopule o průměru 4 m, pokrytá impregnovanými tenkými prkénky a dehtovou lepenkou. Díky důmyslnému mechanismu se kopulí snadno otáčelo, i když se její hmotnost blížila k 800 kg. U stěn kopule stály kruhové lavičky, a tak se pozorování oblohy mohlo účastnit 10 až 15 zájemců najednou. Největší pýchou hvězdárny se stal Newtonův reflektor o průměru zrcadla 215 mm, k jehož tubusu byly připevněny dvě fotografické komory. V kopuli byl instalován ještě jeden malý dalekohled, který sloužil jako tzv. hledač. Později dr. Bečvář sestrojil další reflektor se zrcadlem o průměru 240 mm, které si vybrousil také sám, stejně tak jako všechna předchozí.

Nadšení, které provázelo celou stavbu hvězdárny, nevyprchalo ani po jejím dokončení. Nejdlejší řadu pozorování nashromáždili astronomové v oboru létavic. Díky Bečvářově precizní statistice dnes přesně víme, že 39 pozorovatelů zahlédlo během 16 let na 23 172 meteorů. Nejpoutavějším oborem pro brandýské pozorovatele se stala astronomická fotografie. Astrografem celkem odexponovali 367 hodin a získali tím 371 negativů. Samozřejmě nebylo zapomenuto ani na samu popularizaci astronomie. Plných deset let dr. Bečvář se svými spolupracovníky naplňoval bohatý program hvězdárny a učil nahlížet do tajemství astronomie. Observatoř během 7 let navštívilo přes 1200 osob.

Činnost hvězdárny byla ukončena dne 31. října 1937, kdy klimatolog dr. Antonín Bečvář odjíždí na Skalnaté pleso do hotelu Kriváň, aby se zde zabýval měřením slunečního záření, pohybem mraků, studiem zákonitosti klimatických změn a v neposlední řadě aby usiloval o vybudování nové, moderní hvězdárny. V letech 1941–1943 vyrostla pod Lomnickým štítem observatoř a dr. Antonín Bečvář se stal jejím prvním ředitelem. Bohužel v roce 1951 byl ve věku 50 let světově uznávaný vědec vinou ideologických komunistických prověrek a zášti propuštěn.

Vrátil se zpět do Brandýsa n/L., kde si opravil pozorovatelnu. Ze Skalnatého plesa si přivezl rozpracované hvězdné atlasy a svůj dalekohled. V roce 1952 byl jako člen Mezinárodní astronomické unie pozván na valné shromáždění do Říma. Příčiněním vysoké stranické funkcionářky Luisy Landové-Štychové však nesměl vycestovat. V ústraní od oficiálního astronomického světa dovršil své velkolepé dílo — hvězdnou trilogii — atlasy Eclipticalis, Borealis a Australis, které dlouho patřily k tomu nejlepšímu, co bylo v klasické kartografii oblohy k dispozici. Není proto divu, že se dodnes lze s nimi setkat v nejrůznějších observatořích světa.

Dne 10. ledna 1965 se dveře brandýské hvězdárny navždy zavírají, neboť v ten den umírá vrcholný představitel astronomické kartografie padesátých let dr. Antonín Bečvář, neuznaný a neproověřený komunistickým režimem. Objektivně ho však prověřilo jeho dílo, které i v současném astronomickém světě budí obdiv a úctu. Mezinárodní astronomická unie vyznamenala dr. Antonína Bečváře za jeho celoživotní dílo a přínos pro astronomii tím, že jeho jménem nazvala kráter na Měsíci.

Ukázka z připravované publikace „Místa astronomické vzdělanosti 1918–1945“

Obr. 1. Hvězdárna v Brandýse nad Labem.

Projekt „Místa astronomické vzdělanosti 1918–1945“ si klade za cíl seznámit co nejširší veřejnost s významným obdobím české astronomie let 1918–1945. Mnozí z tehdy nadšených amatérů se později stali významnými osobnostmi nejen evropské, ale mnohdy i světové astronomie. Někteří si sami stavěli velice skromné pozorovatelny, přesto však v nich dosahovali úctyhodných výsledků. Je třeba připomenout obětavost, která provázela hledání finančních prostředků, místa i volného času od založení České astronomické společnosti až po stavbu první lidové hvězdárny v Praze na Petříně. Nebyla to však jen petřínská hvězdárna, ale například i hvězdárna v Podolí, ve Švédské, na Smíchově, Klementině, Ondřejov, které v letech 1918–1945 silně ovlivňovaly astronomickou vzdělanost. Při příležitosti vydání publikace „Místa astronomické vzdělanosti 1918–1945“ bude na řadě míst po naší zemi uspořádána výstava fotografií doprovázená i přednáškou. První z nich bude zahájena 4. listopadu 2000 v Národním technickém muzeu v Praze na Letné a potrvá zde měsíc.